

УДК 94(437=161.2)"1921/1939"

**УКРАЇНСЬКА ПОЛІТИЧНА ЕМІГРАЦІЯ
В МІЖВОЄННІЙ ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ (1921–1939).
СВІТ ЗАХОПЛЕНЬ Й УПОДОБАНЬ ЇЇ ПРЕДСТАВНИКІВ**

Зубко Ольга

Хобі – це життєве захоплення людини (тимчасове, або постійне), яким їй хочеться займатись, не шкодуючи часу та сил; захоплення, що, фактично, розповідає про те, до чого людина має потяг, які в людини проблеми цієї миті. Світ захоплень та уподобань у ретроспективі – одна зі складових історії повсякденності, завданням якої є намагання осмислити буденний рівень життя суспільства. Історія повсякденності методологічно – це, фактично, поєднання методів макроісторії та мікроісторії. Методологія історії повсякденності підпорядкована головному завданню: вивчити все те, що оточує людину, життєвий світ, та як людина соціалізується у цьому світі, впливає на нього, вносячи певні корективи в матеріальний рівень буття та в систему зв'язків й стосунків з іншими людьми. Отже, історик повсякденності вчитується у тексти, використовує нові засоби, щоб розкрити те, що ховається за прямими висловлюваннями, розшифровує прихований смисл; аналізує правила й способи прочитання історичного тексту тієї аудиторії, якій він призначався, і багато іншого. Відбиття хобі як еміграційного повсякдення має свої нюанси: по-перше, ця сторона дійсності дуже широка та всеосяжна; по-друге, у історика, який реконструює хобі в ретроспективі, часто відсутні джерела як такі, або, навпаки, цих джерел надто багато, і вони стосуються не тільки хобі. З огляду на такі обставини, фахової літератури з окресленої тематики небагато.

Хобі як частину повсякденного життя українського емігранта в міжвоєнній Чехословаччині можна умовно розподілити на декілька груп: інтелектуально-естетичні, тілесно-мануальні, накопичувальні, ексцентричні, азартні, інформаційно-комунікативні. За часів еміграції основне призначення хобі полягало в тому, щоб проводити з користю вільний час, яка розумілася як моральне задоволення. Оскільки світ захоплень та уподобань представників української міжвоєнної політичної еміграції в ЧСР виступав своєрідною адаптивною антистресовою терапією, котра дозволяла виживати в умовах непростих життєвих реалій, людинознавча концепція історичних досліджень набуває все більшої популярності, завдяки спрямуванню вектора руху гуманітарного знання у бік зняття заборони та усунення кліше з цілої низки суспільнозначущих тем.

Ключові слова: історія повсякденності, міжвоєнна Чехословаччина, українська політична еміграція, хобі.

Психологи стверджують, що будь-яке хобі – життєвий зміст людини, яка вступила в момент життя, коли потрібно більше думати про себе (дозвілля й відпочинок); захисна реакція будь-якої психіки у відповідь на вимогливість і жорстокість світу (душевний комфорт і самореалізація); можливість мати свій «паралельний світ», в котрий можна занурюватися постійно та безперешкодно (духовне зростання, самоутвердження й позитивні емоції). Саме цим пояснюється вагомість захоплень українських вихідців міжвоєнної ЧСР.

Світ захоплень у ретроспективі – одна зі складових історії повсякденності (Everyday life history, Alltagsgeschichte, Histoire de la vie quotidienne). На думку

професора, доктора історичних наук Наталії Пушкарьової, це – частина нової галузі історичного знання, яка вивчає сферу людської буденності у множинних історико-культурних, політико-подієвих, етнічних і конфесійних контекстах. У центрі уваги історії повсякденності, як відзначає професор Пушкарьова, – комплексне дослідження повторюваного, «нормального» і звичного, що конструюють стиль і спосіб життя у представників різних соціальних верств, включно з емоційними реакціями на життєві події і мотиви поведінки. Тобто, ключовим у визначенні «повсякденного» є саме регулярно повторюване [13]. Проте, відбиття світу захоплень як складової історії повсякденності має деяку специфіку: по-перше, ця сторона дійсності дуже широка; по-друге, в історика, який реконструює хобі в ретроспективі, часто відсутні джерела як такі, або, навпаки, цих джерел надто багато, і вони стосуються не тільки хобі.

Серед історико-повсякденних наукових розвідок найбільш ґрунтовними є роботи професора О. Коляструк. В її монографії «Історія повсякденності як об'єкт історичного дослідження: історіографічний та методологічний аспекти» розглянуто зміст поняття «повсякденність», проблему повсякденності у міждисциплінарному дискурсі сучасної гуманітаристики, співвідношення історії повсякдення з макро- та мікроісторією, традиції історії повсякдення в західній, російській та українській історіографіях [6]. В її другій монографії «Інтелігенція УСРР в 1920-ті рр.: повсякденне життя» деталізовано викладені й проаналізовані питання одягу, житла, харчування та особистісного простору в міжособистісних взаєминах радянської інтелігенції [7].

Світ захоплень та уподобань українських емігрантів другої хвилі в ЧСР ще не став об'єктом уваги науковців, з огляду на що метою цієї публікації є показ багатогранного світу людських захоплень в умовах вимушеного проживання за кордоном.

Досліджуючи світ захоплень представників української політичної еміграції в міжвоєнній Чехословаччині, ми орієнтувалися переважно на джерела особового походження: щоденники, спогади (мемуари), життєписи. Частково до викладу матеріалу залучені документи з Архіву Служби Безпеки Чеської Республіки (м. Прага).

Міжвоєнні 1921–1939 рр. для українського емігранта були роками душевних тривог і розмірковувань. Здавалося, що в його непростому житті переплелось усе: і світове воєнне лихоліття, і революційні зміни у формі визвольних змагань 1917–1920-х рр., де одночасне поєднання й конкурування соціального та національного аспектів залишали гіркий присмак «РЕВолюційного маРЕВа» [8]. («Земля і воля» часто виявлялися для селян (наймасовішої революційної сили) більшими пріоритетами, ніж національна держава; а маргіналізована українська

інтелігенція мало того, що не мала досвідчених управлінців, ще й відсікала потрібних фахівців як представників «нетрудових верств»). Зрештою, вимушений виїзд за кордон. А вже в нових реаліях на порядку денному постійно нагадували про себе: пошук сенсу Життя й, власне, пошук засобів до Життя. За таких умов одна частина українських вихідців потягнулася до Бога, друга «віднайшла» себе у девіації (пиятика, самогубства, злочини), тоді як третя занурилася саме в світ різноманітних захоплень та уподобань.

Маємо відзначити, що кількість українців, яка опинилася в міжвоєнній Чехословаччині, становила близько 20–22 тис. осіб. Ця офіційна статистика й досі лишається приблизною, оскільки відомий дослідник української еміграції в ЧСР академік Микола Мушинка (Словаччина) в одному зі своїх приватних листів авторці цієї публікації слушно зазначав: «... Цифри українських студентів у пражських вузах у Віднянського та у мене завищені. Вони узяті з офіційних звітів і представляють число вписів кожного року, або й кожного семестру. Отже, один студент під час навчання виступає у цих звітах і 4–5 раз... Чого ми не врахували...» [3].

Усі хобі вихідців з України можна умовно розподілити на декілька груп: інтелектуально-естетичні, тілесно-мануальні, накопичувальні, ексцентричні, азартні, інформаційно-комунікативні.

Інтелектуально-естетичні захоплення й уподобання, зазвичай, пов'язані з глибоким інтересом до улюбленої справи (музики, малювання, радіотехніки, історії, до розведення квітів, птахів, тварин, риб і т. д.; сюди ж долучаються винахідники та конструктори). Окреслену хобі-групу репрезентують Д. Чижевський і Г. Мельник. Так, «історик духу», філософ і професор двох вищих навчальних закладів (УВПІ ім. М. Драгоманова в Празі й Українського Вільного Університету) Дмитро Чижевський (1894–1977) неймовірно полюбляв котів. Ці тварини, котрих професор відшукував скрізь, постійно жили в його оселі, і він не раз говорив своїм колегам про те, що з котами набагато цікавіше розмовляти, ніж з людьми [13].

Полюбляв котів і священник УАПЦ, душ пастир Подебрадського осередку, студент музично-педагогічного факультету УВПІ ім. М. Драгоманова у Празі Григорій Мельник (1893–1939(?)). За ним через любов до тварин міцно закріпилося звання такого собі місцевого «лікаря Айболита». У 1928 р. один з таких пухнастиків навіть по-своєму «прославив» Панотця Григорія. Сталося так, що котресь із подарованих ним вуличних кошенят захворіло, і потрібно було терміново оперувати тваринку. Благочинному Мельнику нічого не лишалося, як заспокоїти господаря пухнастика, а тоді скористатися вже відомим у ЧСР з 1922 р. «Gillette Saffetti» (небезпечним лезом – О. З.). Як згадував мозирчанин Антон

Білінський (1897 – після 1945) (у минулому «один із білорусів на службі УНР» – хорунжий 4-ї Київської дивізії): кіт був успішно анестезований горілкою та не менш успішно прооперований. Однак після операції чомусь став суцільним котячим «ідіотом»: «... Він не тільки не навчився ловити мишей, а й неймовірно їх боявся. Одного разу господар kota та душпастир, не витримавши, вирішили наочно показати негіднику, що миша – це безпечно і дуже смачно. Мишу впіймали живу, під банку з монеткою. Прив'язали її за хвоста на ниточку. А kota загнали у кут, щоб заздальгідь не утік. Тоді ж Панотець став похитувати нещасною мишею у тварини перед носом. Миші, напевно, було страшно, але той жах, який читався в котячих очах, зашкалював усі межі. Сидячи на задніх лапах, пухнаста істота спиною втиснулася у куток і перелякано стежила, як розгойдується перед її очима якась інша звірюка. Кульмінаційним моментом стала мишача витівка: вигнувшись, вона потягнулася до kota та..... вкусила його за носа! Отетеріли усі, а кіт з криком вирвався з кутка, прослизнув повз людські ноги та драпонував на вулицю...» (Переклад з чеської авторської – О. З.) [1, 34].

Тілесно-мануальні захоплення, зокрема спортивні заняття, спрямовані на укріплення фізичної сили, витривалості та спритності, були притаманні здебільшого молоді – колишнім воякам Армії УНР. Також до складу цієї хобі-групи входили: майстрування, шиття, вишивання, велокрос, кермування мотоциклами та автомобілями. В 1920-х рр. у Празі на базі Української Селянської Спілки (1923–1931) функціонували Автотракторні курси (1926–1928) – аналог сучасних курсів з підготовки водіїв різних категорій – гуртували навколо себе українських вихідців з різних чехословацьких міст. Про їхнє існування, зокрема, як і про інші уподобання «українських пражан», блискуче писав Юрій Липа (1900–1944 рр.) в оповіданні «Гадючки»: «... Там постійно була нова мода. Розгоралася в мозках тисячі українців під крилами замку короля святого Юрія (Подебрадський замок – О. З.) й огортала всіх: молодь, їх батьків, кривних і самих професорів. Навіть чехи, що вчилися в українській академії, піддавалися тим настроям...

...Комівуаяжери кинули гасло: велос! Тоді під Подебрадами серед кучерявих садів показали сотні велосипедистів. Наколесниками стали всі: професори, студентки, діти, сиві діди. Потім частина забралась до шоферства, і вечорами цілі родини розмовляли тільки про порівняльну вартість автових марок і про замоклі свічі...» [9, 159].

Еміграційне жіноцтво віднаходило себе у крої та шитті. Чи не найфаховішими кравчинями та швачками у празькому середовищі були Одарка Слюсаренко та Наталія Дорошенко. О. Слюсаренко (?) – енергійна й напрочуд балакуча пані, котру ніде ніхто ніколи не міг переговорити – була дружиною відомого українського історика античності, філолога й педагога родом з Черкас Федіра Слюса-

ренка (1886–1958), дуже спокійного та поважного чоловіка. «Українські пражани» частенько подекували, що відкриття зазначених вище автотракторних курсів було спричинене певним чином саме через балакучість О. Слюсаренко. Її чоловік, бажаючи працювати у тиші, делікатно умовив свого товариша – волинського кооператора Федіра Сумневича (1885–1939(?)) – «вгамувати» власне «щастячко» саме таким чином. «Клієнтеля в Пані Слюсаренко була обширна і не тільки українська. Однак до себе вона роботи не брала, а їздила по домах» [11, 25]. Зауважимо, що на той час найпопулярнішою автівкою в міжвоєнній ЧСР, яку не оминула науково-технічна революція, був Ford Model T. За умови того, що з конвеєрів сходили відомі й нині автівки холдингу Škoda Auto. (Цей потужний автомобільний холдинг, спершу концерн, що мав початкову назву «Laurin & Klement» і був створений в 1895 р., в 1924 р. об'єднався з компанією «Akciová společnost, dříve Škodovy závody» і зберігав цю назву до 1991 р. Найбільшим попитом серед власне чехів та українських емігрантів у 1921–1939 рр. користувалася модель автомобіля Škoda Popular, хоча ця швидше статусна автівка, поступалася Ford(y) (виключно ціною – О. З.).

Про Наталію Дорошенко (1888–1970 рр.) – дружину відомого історика Дмитра Дорошенка – Наталя Наріжна писала так: «... Коли Дорошенки з огляду на воєнні та повоєнні події стали емігрантами і опинилися в Чехословаччині, Наталія Михайлівна виступала не раз як декламаторка на різних академіях. Вона також зайнялася шиттям і в цьому фаху мала мати великий успіх...» [11, 19].

Категорія накопичувальних захоплень – це колекціонування у всіх його видах. Так, докторант Українського Вільного університету, в минулому один із учасників бою під Крутами, студент 2-ї Київської гімназії ім. Кирило-Мефодіївського товариства Іван Вітвицький (?) мав грамофон марки «His Masters Voice» та велику кількість різноманітних платівок. Як згадувала Н. Наріжна (1922–2013(?)), грамофон був «з великою трубою і малюнком хорошого песика», а «дорослі слухали Наталку-Полтавку та захоплювалися високим тенором знаменитого і популярного тоді Івана Козловського». (Виїхав до Європи з Капелою О. Кошиця, однак визнання здобув в СРСР. Вочевидь, Н. Наріжна чула у виконанні Івана Сергійовича партію Петра з опери М. Лисенка «Наталка Полтавка», що дозволяло їй по-дитячому називати співака «Козлітоном» – О. З.) [11, 21].

Про платівки, грамофони й радіо свідчив також й український радянський художник і графік Василь Касіян (1896–1976 рр.), який отримав фахову освіту в Польщі та Чехословаччині: «Іншим разом ми бігли на Слов'янський острів, тобто на Жофін, де вперше з'явилася платівка, і професор-спеціаліст з питань радіо давав пояснення. Це було неабияке диво!!!» [5, 286].

Не можна оминати увагою і члена Кубанської Ради, викладача історії слов'янських народів УВПШ ім. М. Драгоманова в Празі Григорія Омельченка (1884 – після 1945 рр.) з його неймовірним бажанням розбагатіти, віднайшовши якийсь скарб [12]. Він вперто досліджував замок Карлштейн, де з правіків зберігалися чеські королівські реліквії.

Яскравими представниками егоцентричних захоплень (занять, показний бік яких дозволяв опинятися в центрі уваги) в середовищі «українських пражан» були: філософ Дмитро Чижевський, мисткиня й художниця Наталія Геркен-Русова, політик і письменник Василь Королів (Старий), політик і кооператор Борис Мартос, політик і лікар Модест Левицький.

Д. Чижевський, окрім прихильності до котів, відрізнявся широю вірою у нечисть. Він не визнавав зелений колір і навіть забороняв спілкуватися із собою тим, хто мав речі цього кольору. А одного разу сталося так, що професора зачинили з неухважності в інститутській бібліотеці. Для того, щоб визволитися з полону, Чижевському довелося скористатися бібліотечним телефоном. Коли ж двері бібліотеки були відчинені, то професор цілком серйозно став розповідати колегам про те, що в бібліотеці чортенята нахабно переставляли книги на полицях спеціально для того, аби він нічого не зміг знайти [4, 104].

Дружина відомого українського біолога та іхтіолога Юрія Русова (1895–1961) Наталія Геркен-Русова (1897–1989) (пані Наталі, з наголосом на «і») мала ампулу відьмачки, оскільки віртуозно й правдиво ворожила на картах і камінні [11, 91].

Автор роману «Чмелик», казок для дівчат «Чарівне намисто», мемуарів «З моїх споминів про Симона Петлюру» й підручника з ветеринарії російською мовою «Скотолечебник» Василь Костьович Королів (Старий) (1879–1941 рр.) вважав себе дуже успішним комерсантом і практичною людиною. Так, в емігрантському колі про нього оповідали, що заради можливості викладати одночасно і в Празі, і в Подєбрадах, він знайшов собі будиночок-мрію у селі, яке було на однаковій відстані від обох міст. Конкретно: «На 2½ години їзди від кожного цих центрів української еміграції» [2, 217].

Улюбленим об'єктом анекдотів був професор-кооператор Борис Мартос (1879–1977 рр.), пунктуальність і солідність якого не давала спокою багатьом. Про нього розповідали, що виходячи з хати і замкнувши двері, він не раз відчиняв їх, щоб переконатися, чи не забуто всередині ключів [2, 217].

Лікар Модест Левицький «відшукував» хвороби та доводив до сказу своїх підопічних (1866–1932). Віднайшовши якусь хворобу в пацієнта, а, зазвичай, Левицький вказував правильний діагноз, Модест Пилипович неодмінно відзначав, що на цю хворобу страждала його найкраща дружинонька, яка саме від цієї

хвороби й померла. До того ж, він так деталізував в описі ту або іншу «неміч», що пацієнти ладні були ледь не хреститися. В українському еміграційному пражському осередку на додачу подейкували, що «фірмова» деталізація М. Левицьким хвороб забезпечувала високий відсоток володіння «українськими пражанами» рідною мовою. Зауважимо, що Модест Пилипович у Подебрадській сільськогосподарській академії викладав саме українську мову. Ось тому «подебрадці», аби тільки не чути про смерть пані Левицької та усякі медичні страхіття, заповзято вивчали ті або інші граматичні правила, писали диктанти, перекази, твори [2, 217].

Азартні захоплення та уподобання на кшталт картярських ігор або різноманітних парі були притаманні більше еміграційній молоді. Так, колишній сотник Армії УНР, інженер-гідротехнік Валентин Сім'янців (1899–1992 рр.) згадував, що майстерна картярська гра «подебрадців» дозволяла мати певні робочі пільги, а то і шматок хліба в непрості 1930-ті рр., коли для всіх без винятку українських вихідців був практично цілком зачинений ринок праці [15, 101–102].

Інформативно-комунікативні захоплення «українських пражан» проявлялися в прагненні отримати нову легку інформацію, яка не потребувала ніякої критичної інтелектуальної обробки, а також у потребі великої кількості поверхових контактів, що дозволяли цією інформацією обмінюватися. В. Сім'янців звертав увагу на те, що в 1930-х рр. у чеських будівельних колах серед українських інженерів-гідротехніків великою популярністю користувалося слово «куш». Воно психологічно подобалося молодим українцям тим, що було однокореневим з французьким словом «souche» – «великим прибутком». Частота вживання його просто зашкалювала. Однак, насправді, перекладалося це слово як «стули писк» [15, 27].

Українське еміграційне жіноцтво знаходило відраду в обговоренні косметики. (Відзначимо, цей факт спричинив природно певне кепкування з боку чоловічої еміграційної аудиторії. В українському пражському осередку звертали увагу, що найбільше кепкує з жіночок Євген Маланюк (1887–1968), український письменник й культуролог-енциклопедист. Найпоширенішим з його кепкувальних висловів був вислів на кшталт: «Тю! Зібрався бронедивізіон курок, аби обговорити, якою сажею квацяти вій» [10, 621]). Справа в тому, що тоді на косметичному горизонті з'явилися: чорний олівець для очей, чорна туш для вій та яскраво-червона губна помада. Однак, найголовніше: легендарний крем «Нівея» у баночці (до 1915 р. жіночі креми не могли довго зберігатися і випускалися в пакетиках з носиком на кшталт сучасних пакетованих майонезів з дозаторами; тоді як, завдяки евцеріту та новій тарі, жіночий доглядовий крем отримав кращі якості та довший термін зберігання). Саме про легендарну «Nivea» писала у своїх листах до Наталії Лівицької-Холодної Олена Теліга [4, 104].

Заповзято обговорювало празьке українство, що розподілялося на «НадзвиЧАЙних» (тих, кому подобався чай) та «ЦіКАВИХ» (тих, хто попивав каву, а в 1938 р. чехословацький ринок заповнила розчина «Nescafe»), моду, книги, журнали, театральні вистави, кінопрем'єри, гороскопи, й, зрозуміло, одне одного: «...Трапилося то нашому одному поетові, – згадувала Наталя Наріжна, – (хай ім'я його буде без назви), який написав героїчний вірш «Смерть Перуна». Не знаю, чи редактор, чи мовний коректор журналу, куди цей вірш послав творець – перестаралися і додали Перунові ще одну літеру. Нещасний поет, побачивши, що сталося «з полетом його душі», почав бігати, де тільки міг і скуповувати журнал. На жаль, пари залишених примірників вистачило, так що він мусив на деякий час виїхати з Праги «на вакації» [11, 74].

Отже, світ захоплень та уподобань представників української міжвоєнної політичної еміграції в ЧСР як складова повсякденності, що акумулювала у собі в різний спосіб різноманітні сфери людського буття, була мережею присутніх і апробованих у ній смислів, де побутові аспекти життя поєднувалися з трудовою діяльністю, групові й вікові інтереси – із загальносуспільними, приватне життя – з публічним, утилітарно-прагматичні дії – з ідейними і морально-етичними виборами, а локальні події вписувалися у загальнодержавні, виступав своєрідною адаптивною антистресовою терапією, котра дозволяла виживати в умовах непростих життєвих реалій. Питання вагомості хобі-антистресу як способу виживання в непростих життєвих реаліях «не відпускатиме» ще довгий час істориків, психологів, соціологів, політологів і військових фахівців, оскільки людинознавчі історичні дослідження, що набувають все більшої популярності, спрямовують вектор руху гуманітарного знання у бік зняття заборон та усунення кліше з цілої низки суспільнозначущих тем.

Abstract

The article deals with two concepts such as: hobby and admiration. Firstly, there is observed that hobby is a person's vital passion (temporary or permanent) who is engaged in it without regretting no time and effort. A hobby, in fact, tells you what a person looks like, what he / she is thinking about, and even what are the most important problems for the person at the moment. There is also observed in the article, that the world of hobbies and admiration is one of the components of everyday history is a new field of historical knowledge that examines the sphere of human commonplace in multiple historical, cultural, political events, ethnic, and confessional contexts. The task of the daily history, as an independent branch of historical knowledge, is the attempt to truthfully representation of reality to avoid unnecessarily detailing phenomena and events so the history of everyday life is not only descriptiveness and bright description of social history, but an understanding of the everyday standard of society's living. In fact, daily history methodologically is a combination of macro and micro history. The methodology of daily history is subordinated to the main task: to study everything that surrounds a person, the vital world and how a person socializes in this world, has an influence upon it, making certain adjustments in the material level of being and in the system of connections and relationships with other people. Therefore, the aim of the historian of daily life is

to read carefully the texts, to use new means, to decode the hidden statements, deciphering the hidden meaning; to analyze the rules and ways of reading the historical text to the audience to which it was appointed and much more. The hobby, as a part of the Ukrainian emigrant's daily life in the interwar Czechoslovakia was conditionally divided into several groups: intellectually – aesthetic, bodily manual, cumulative, eccentric, excitable, information – communicative. During emigration, the main purpose of the hobby was to spend some time with pleasure. At the same time, it was taken into account, that pleasure was understood as moral satisfaction and a sense of joy, and not as something real.

The article is considered, that the specialty of representing hobby as daily emigration is hidden in the past, firstly, this side of reality is very broad and comprehensive; secondly, a historian who reconstructs the hobby in the broad sense, has not got often enough sources or, on the contrary, has got too many, and they don't concern to the hobby. Given these circumstances, there is no much professional literature on this topic. So far as the world of admiration and taste of the Ukrainian representatives of the interwar political emigration in the Czechoslovakia acted as a kind of adaptive anti-stress therapy, which made it possible to survive in the difficult realities of life, that is more important even in our not simple times. The human science concept of historical research acquires the popularity thanks to the movement of the humanitarian movement vector towards the lifting bans and the elimination of cliches from a whole range of socially significant.

Key words: daily history, interwar Czechoslovakia, Ukrainian political emigration, hobby

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Archiv bezpečnostních složek. (Praha, Czech Republic). Fond S OSTRAVA. Sign. S-4552 OV.
2. Єремійів М. Подєбрадський гумор... «Хроніка-2000». «Україна–Чехія». Ч. II. Український культурологічний альманах. Випуск 29–30. Київ: Фонд сприяння розвитку мистецтв України, 1999. С. 216–218.
3. З приватного листування О. Зубко та академіка М. Мушинки. Лист від 25 грудня 2017 р.
4. Зубко О. Слухи, сплетни и мифы в среде белорусской пражской эмиграции (1921–1939). URL: <http://bialorutenistyka.umcs.pl> (дата звернення: 06.09.2018).
5. Касіян В. З мого життя... «Хроніка-2000». «Україна–Чехія». Ч. II. Український культурологічний альманах. Вип. 29–30. Київ: Фонд сприяння розвитку мистецтв України, 1999. С. 270–290.
6. Коляструк О. А. Історія повсякденності як об'єкт історичного дослідження: історіографічний та методологічний аспекти. Харків: Курсор, 2008. 122 с.
7. Коляструк О. А. Інтелігенція УСРР в 1920-ті рр.: повсякденне життя. Київ: Інститут історії України НАН України, 2011. 312 с.
8. Кралюк П. Марєво революції. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2017. 304 с.
9. Липа Ю. Гадючки: Новела. *Нотатник 3: Новели*. Львів: Хортиця, 1937. С. 159–162.
10. Матеріали до історії літератури і громадської думки. Т. 3: Листування з американських архівів. 1857–1933 / УВАН у США; Ред.: Б. Струмінський,

- М. Скорупська у співпраці з Е. Касинцем і Н. Лівницькою-Холодною; Вступ. ст.: М. Раєв, М. Скорупська; Заг. ред.: Я. Білінський, В. Омельченко, О. Фе-дишин. Нью-Йорк, 1992. С. 527–751.
11. Наріжна Н. Дитячими очима. (Спомин). Прага: Vydalo Sdruženiv České Republice, 2010. 99 s.
 12. Пеленська О. Українці в Чехословаччині та режим Сталіна. Репресії 1945 р. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29245913.html> (дата звернення: 25.05.2018).
 13. Пономарьов В. Дмитро Чижевський: філософ, що любив котів. URL: <http://politikan.com.ua/8/6/0/49096.htm> (дата звернення: 25.05.2015).
 14. Пушкарева Н. История повседневности, как направление «исторических исследований». URL: <http://www.perspektivy.info/print.php?ID=50280> (дата звернення: 1.06.2016).
 15. Сімянців В. Інженер-емігрант у Чехо-Словаччині. Буенос-Айрес–Філадельфія: В-во Юліяна Середяка, 1978. 123 с.

References

1. Archiv bezpečnostních složek. (Praha, Czech Republic) [*Archives of the Security Service of the Czech Republic, Prague*]. Fond S OSTRAVA. Sign. S-4552 OV.
2. Yeremiyiv, M. (1999). Podyebradskyj gumor... [*Humor in Podebrady*]. «Xronika-2000». «Ukrayina-Chexiya». Ch. II. Ukrayins`ky`j kul`turologichnyj al`manax. Vyp. 29–30. Kyiv: Fond spry`yannya rozvy`tku my`stecztv Ukrayiny, 216–218.
3. Z pryvatnogo lystuvannya O. Zubko ta akademika M. Mushynky. Lyst vid 25 grudnya 2017 r. [*From private correspondence O. Zubko and academician M. Mushynka. Letter dated December 25, 2017*].
4. Zubko, O. Sluhi, spletni i mify v srede belorussoj prazhskoj emigracii (1921–1939) [*Rumors, gossip and myths among Belarusian Prague émigrés (1921–1939)*]. URL: <http://bialorutenistyka.umcs.pl> (data zvernennya: 06.09.2018).
5. Kasiyan, V. (1999). Z mogo zhyttya... [*From my life*]. «Xronika-2000». «Ukrayina–Chexiya». Ch. II. Ukrayinskyj kul`turologichnyj al`manax. Vyp. 29–30. Kyiv: Fond spry`yannya rozvytku mystecztv Ukrayiny, 270–290.
6. Kolyastruk, O. A. (2008). Istoriya povsyakdennosti yak obyekt istorychnogo doslidzhennya: istoriografichnyj ta metodologichnyj aspekty [*History of everyday life as a subject of historical research: historiographical and methodological aspects*]. Xarkiv: Kursor.
7. Kolyastruk, O. A. (2011). Inteligenciya USRR v 1920-ti rr.: povsyakdenne zhyttya [*The Intelligentsia of the USSR in the 1920s: Everyday Life*]. Kyiv: Instytut istoriyi Ukrayiny` NAN Ukrayiny.
8. Kralyuk, P. (2017). Marevo revolyuciyi [*The marauding revolution*]. Ternopil: Navchal`naknyga – Bogdan.

9. Lypa, Yu. (1937). Gadyuchky: Novela [*Vipers: novella*]. Notatny`k 3: Novely. L`viv: Xortycya, 159–162.
10. Materiialy do istoriyi literatury i gromads`koyi dumky. T. 3: Lystuvannya z amerykans`kych arxiviv [*Materials on the history of literature and public opinion. Volume 3: Correspondence from the American Archives*]. 1857–1933 / UVAN u SShA; Red.: B. Strumins`kyj, M. Skorups`ka u spivpraci z E. Kasyncem i N. Livycz`koyu-Xolodnoyu; Vstup. st.: M. Rayev, M. Skorups`ka; Zag. red.: Ya. Bilins`kyj, V. Omel`chenko, O. Fedyshyn. N`yu-Jork, 1992. 527–751.
11. Narizhna, N. (2010). Dytyachymy ochyma. (Spomyn) [*Baby eyes. Memory*]. Praga: Vydalo Sdruzeni v České Republice.
12. Pelens`ka O. Ukrayinci v Chexoslovachchy`nitarezhymlalina. Represiyi 1945 r. [*Ukrainians in Czechoslovakia and the Stalin regime. Reprisals of 1945*]. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29245913.html> (data zvernennya: 25.05.2018).
13. Ponomar`ov, V. Dmytro Chyzhevs`kyj: filosof, shho lyubyv kotiv [*Dmytro Chyzhevsky: a philosopher who loved cats*]. URL: <http://politikan.com.ua/8/6/0/49096.htm> (data zvernennya: 25.05.2015).
14. Pushkareva, N. Istorija povsednevnosti, kak napravlenie «istoricheskikh issledovaniy» [*The history of everyday life as a direction of “historical research”*]. URL: <http://www.perspektivy.info/print.php?ID=50280> (data zvernennya: 1.06.2016).
15. Simyanciv, V. (1978). Inzhener-emigrant u Chexo-Slovachchyni [*Emigrant engineer in Czech Republic*]. Buenos-Ajres–Filadel`fiya: V-vo Yuliyana Seredyaka.

УДК 94(4).396

НАРОДНЕ ВБРАННЯ КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ ЕТНІЧНОЇ СПІЛЬНОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ НАРОДІВ

Мартинчук Інна

У статті розглянутий вплив регіонального фактора на формування традиційного костюма як культурної ціннісної спільності етнічної історії європейських народів. Аналіз досліджень наукового доробку окресленої проблеми, зокрема робіт О. Косміної, К. Матейко, Т. Ніколаєвої, Т. Кара-Васильєвої, Г. Стельмащука, В. Коцана, С. Кривоустової та інших фахівців, дали можливість визначити і узагальнити етнічні взаємовпливи європейських народів, процеси міжкультурної комунікації на формування народного костюма.

Головна увага зосереджена на виявленні самобутніх рис та етнічних запозичень у процесі формування і розвитку народного одягу етнографічних груп українців Закарпаття. У ході дослідження було з'ясовано, що схожість традиційного вбрання українців з сусідніми етнічними групами обумовлюється спільними кліматичними умовами, географічним розмі-